

EKONOMİ POLİTİK

Spekülatif-Yönlü Büyüme, Yeniden...

Erinç Yeldan, 7 Temmuz 2010

“Spekülatif-yönlü büyüme” kavramı Kolorado Üniversitesi profesörlerinden **Ilene Grabel**’e ait. Dr. Grabel, bu kavramı iktisadi kalkınma yazınının artık gelenekselleşmiş modellerinden olan “*ihracata-yönelik sanayileşme*”, ya da biraz daha eskiye giderek, “*ithal-ikameci sanayileşme*” kavramlarına öykünerek ilk olarak 1995 yılında kaleme aldığı bir makalede kullanmıştı. (*)

“Spekülatif-yönlü büyüme” kavramı ile kastedilen, yükselen piyasa ekonomisi diye adlandırılan ülkelerde özendirilen yoğun finansal sermaye girişlerine dayalı büyüme olgusu idi. Söz konusu finansal sermaye girişleri çoğunlukla yüksek faiz aracılığıyla cezbediliyor ve kısa vadeli finansal sermaye (sıcak para) girişlerinin yarattığı döviz bolluğu sayesinde ithalat hacmi genişletiliyordu. Ancak yaratılan bu finansman biçimi, özü itibariyle kısa vadeli sıcak para girişlerine dayanmakta olduğundan kalıcı bir finansman olanağından ziyade, uluslararası finans şebekesinin spekülatif dürtülerine, deyim yerindeyse, “kapislerine” bağımlı kalıyordu. En küçük bir tedirginlik anında yönünü değiştirmekten çekinmeyen bu tür finans akımları gittikleri ülkede güvensiz ve istikrarsız bir büyüme yaratıyor; ve çoğunlukla şiddetli bir krizin ön habercisi oluyorlardı.

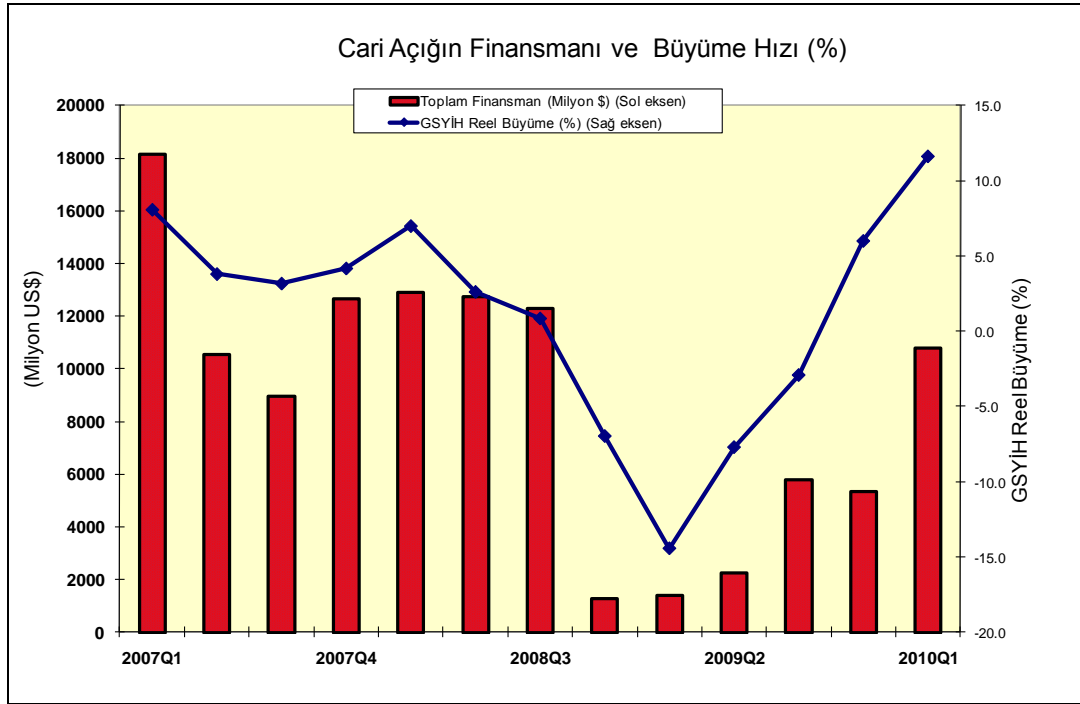
Dahası, bu tür büyüme tüketimi kamçılayarak ulusal tasarrufları geriletıyor ve dış açığı körüklüyordu. Dış açığın (cari işlemler açığının) finansmanı çoğunlukla *dış borçlanmayı arttırıcı* nitelikler sergiliyor ve üretimin dışa bağımlılığının artmasına neden oluyordu. Giderek dışa bağımlı hale dönüşen bu sahte cennet, bir yandan da içeride istihdamın gerilemesi ve kaybedilen rekabet avantajının telafi edilebilmesi için daha düşük ücretler ve daha kalitesizleştirilmiş, güvencesizleştirilmiş bir işgücü piyasasının oluşmasına yol açıyordu.

Türkiye ekonomisi 2010 yılının ilk çeyreğinde yüzde 11.7 oranında genişleme gösterdi. Söz konusu performans resmi çevrelerde bir bayram havası ile karşılandı ve *rekor* olarak nitelendirildi. Geçtiğimiz hafta boyunca yapılan yorumlar, büyümenin aslında 2009’un eşdeğer döneminde yine *rekor* kırarak *daralmış* bir ekonominin ardından gelen baz etkisine dayalı olduğunu ve Türkiye’nin kriz öncesine görece henüz net bir büyüme içerisinde olmadığını vurguladılar.

Teknik değerlendirmeler bir yana, 2010’un büyüme performansının ardında yatan gerçek çok açıktır: Türkiye ekonomisi büyümesini yeniden dış açık (cari işlemler açığı) veren; ve söz konusu dış açıkları da spekülatif nitelikleri ağır basan ve dış borçlanmaya dayalı sıcak para girişleri aracılığıyla finanse etmektedir.

Bu süreçte cari işlemler açığı *finanse edilebildiği* ölçüde ekonomi büyüme konjonktürü içinde kalacak, ancak finansmanın yönü değiştiğinde tekrar aşağı doğru dalgalanma tehdidi devam edecektir. Nitekim Türkiye ekonomisinin yakın geçmişi büyümenin, cari açığın finansmanına

ne kadar duyarlı olduğunu vurgulamaktadır. Aşağıdaki Şekil bu tespiti yakından doğrulamaktadır.

Kaynak: TC Merkez Bankası, veri dağıtım sistemi.

Şekilde sol ekseninde cari açığın finansman kalemleri olan sermaye hareketleri ve net hata ve noksan girişleri; sağ ekseninde de büyüme hızı yer almaktadır. Krizin hemen öncesi 2007'den, son veri dönemi 2010'un birinci çeyreği sonuna değin gösterilen veriler, ekonomideki yavaşlama, kriz ve sonrasında finansal sermaye akımlarınca nasıl doğrudan belirlenmekte olduğunu açık olarak belgelemektedir.

Gerçekten de Türkiye ekonomisinin yakın dönem tarihi bu tür spekülasyon – kriz – spekülasyon büyüme iniş çıkışlarıyla bezenmiştir. Profesör Grabel'in *spekülasyon büyüme* diye adlandırdığı yukarıdaki süreç Türkiye ekonomisinde *hormonlu büyüme*, veya *istihdamsız büyüme* sıfatlarıyla da betimlenmiş idi.

Bu konuda daha başka ne yazmak gerekir bilemiyoruz. Bu öyküyü daha kaç kez dinleyeceğiz?

(*)Grabel, Ilene (1995) "Speculation-Led Economic Development: A Post-Keynesian Interpretation of Financial Liberalization Programmes in The Third World" *International Review of Applied Economics* 9(2): 127-149.